

SILANG MGA MARIA DELA CRUZ SA EUROPA: MGA DAGLING ALAALA NG PAKIKITAGPO SA KABABAIHANG PINOY

Nonon Villaluz Carandang

DESCRIPTION

An anonymous narrator records fleeting memories of encounters with Filipino women in Europe. All seem to have found a measure of contentment until something takes place which shatters this illusion.

I. Ang Hardin ni Susan sa Holland

Malayo ang pagitan ng mga kabahayang Pilipino sa Holland. Sa pamamagitan ng telepono, cellphone, at Internet naisasagawa ang pangangailangan sa komunikasyon at pagbubuklod ng mga Pilipino sa kabuoan ng Netherlands. Nakalilito man, ang Holland ay isang rehiyon ng bansang Netherlands, bagaman nakagawian na ng mga banyaga at mga mamamayan ng Holland na ipantukoy ito bilang katumbas ng pangalan ng kanilang bansa. Nasa Holland kasi ang kabiserang Amsterdam, ang Rotterdam na sentro ng kalakalan at kilala bilang pinakamalaking pantalan sa Europa, at ang sentrong pangasiwaan at pandaigdigang ugnayan, ang Hague.

Doon sa Rotterdam naninirahan si Susan sa nakalipas na dalawampu't limang taon kasama ang kaniyang nag-iisang anak. Malayo ang kanyang tirahan sa mga kababayang Pilipino, kaya naman natuto na siyang mamuhay nang nag-iisa. Palibhasa'y pumanaw ang kaniyang asawang Olandes noong ikalimang taon pa lamang niya ng paninirahan sa Holland. Naiwan sa kaniya ang dalawang taong si Henrick na ngayon ay isang inhinyerong madalas na nasa Amsterdam. Tuwing Biyernes at Sabado lang ito nakauwi upang magpahinga at samahan ang kaniyang ina. Naiwan ng asawa ni Susan ang may limang silid na bahay at ilang paupahang gusali sa pangangasiwa nilang mag-ina. Pinauupahan din niya sa ilang bakasyonista ang mga silid ng kaniyang bahay. Sa higit na dalawang dekadang pananatili ni Susan sa Rotterdam, kilala ang kaniyang hardin dahil sa makukulay nitong *tulips*, *daffodils*, *crocus*, *geraniums*, at *hyacinths*. Hitik sa namumukadkad na bulaklak, lalo na sa buwan ng Marso hanggang Hunyo, na maihahambing sa kagandahan nito sa *Keukenhof* sa *Noordoostpolder* na taniman at pinagdarausan ng Tulip Festival sa Holland. Ito na ang kaniyang nakasanayan at naging libangan kahit noong nabubuhay pa ang kaniyang asawa. Marami ang nagnanais na umupa ng silid sa kaniyang bahay at sa mga gusaling kaniyang pagmamay-ari dahil sa kariktan ng kaniyang hardin. Marami ang napapadaan pa nga rito at bumababa para magpakuha ng larawan.

Bagaman, sa kaniyang bahay ay dalawa lang ang silid na kanyang pinauupahan. Nakalaan kasi ang dalawa para sa kaniya at sa kanyang anak, samantalang ang isa naman ay sadyang nakakandado. Naroroon ang kanilang mga pinaglumaan at iniingatang kagamitan.

Hindi naman madasalin si Susan, kahit na may munting altar siya na may maliit na imahe ng Nazareno at larawan ng Ina ng Laging Saklolo. Mapalad siyang dinadalaw ni Fr. Bert, isang Pilipinong pari, tuwing Martes, at madalas na tumutuloy ito sa kanya hanggang Huwebes. Nadestino ang tatlumpu't pitong taong gulang na pari sa Amsterdam. Maglilimang

taon na siya sa bansa kung saan ligal at may regulasyon ang prostitusyon at ang paggamit ng marijuana batay sa *Opium Act*. Kasama ni Fr. Bert ang matatandang paring Olandes sa simbahang madalang na ang nangagsisimba.

Malungkot ang mag-isa sa ibayong dagat, at makapiling ang mga tahimik at may kakaibang kulturang kasambahay. Pinalad na nagkakilala sina Susan at Fr. Bert sa kasal ng kaibigang Pilipina. Mula noon ay naging malapit na sila. Pareho silang nag-iisa at malayo sa mga kaibigang Pilipino. Palaging bukas ang tahanan ni Susan para kay Fr. Bert. Ang isang silid ay kadalasang nailalaan para sa pari, at iisa na lamang ang para sa sinumang nais umupa para sa maikling bakasyon.

Isang hapon sa buwan ng Mayo, nagkasabay sa pagtuloy sa bahay ni Susan si Frau Thelma na isang Aleman at si Fr. Bert. Kapwa sila nabihag at humanga sa kagandahan ng hardin ni Susan. Isa itong paraiso. At sa tagsibol at tag-araw lalong humahaba ang liwanag ng araw sa maghapon, kaya't mas mahaba ang kanilang oras upang masdan at mamangha sa sari-saring bulaklak at disenyo ng hardin. Malimit pa ngang pinagsasaluhan nila ang bote ng alak at iba't ibang keso sa balkonahe habang nagbabahagi ng mga kuwento hanggang sa magdilim at salakayin na sila ng antok.

Umakyat na sina Frau Thelma at Fr. Bert sa kanilang silid matapos na maubos ang dalawang bote ng red wine. Napapahimbing sila nito. Baon nila sa kanilang panaginip ang kulay, hugis, at samyo ng tulips at mga sariwang dahon. Madaling araw na nang magbukas ang silid na palaging nakakandado na siyang gumising sa pagkakahimbing ni Frau Thelma. Palibhasa'y Aleman at matibay ang dugo sa epekto ng alkohol. Inisip niyang umuwi na si Henrick, ang anak ni Susan. Isang karaniwang bagay. Ipinikit niya ang kaniyang mga mata. Pinilit niyang ibalik ang pananaginip ng mga makukulay na bulaklak, bagaman sumingaw pa ang kapangyarihan ng alak. Naringgan niya ang kaluskos sa silid ni Henrick, batid niyang gising pa ito. Madaling araw na at

maaaring abala pa ito sa mga bagay na may kaugnayan sa pagdidisenyo ng mga programa sa kompyuter.

Nagbilang si Frau Thelma ng hanggang animnapu, bago niya pinilit na bumangon para kumuha ng alak sa kusina na muling maghahatid sa kaniya sa mundo ng panaginip. Tumayo siya at saka nagtungo sa kusina. Naririnig pa niya ang ilang kaluskos at pabulong na pag-uusap sa silid. Ipinagpalagay niya na ang mag-inang sina Susan at Henrick ang mga ito. Dumiretso na siya sa kusina. Doon niya nakita ang dalawang bote ng alak at vodka. Napangiti siya, at saka siya naupo sa sulok ng hapag sa madilim na kusina, habang tumatagay na may katambal na ilang piraso ng ubas at seresa. Gumuguhit sa lalamunan ang vodka. Hindi pa siya nakuntento at tumagay pa ng *red wine* na lalo pang nagpapakalma sa kaniya. Nagsimula nang mamula ang kaniyang pisngi at mag-init ang kaniyang dibdib nang magbukas ang ilaw ng kusina. Tumambad sa kaniya ang walang saplot na pari kasama ang may-ari ng bahay na tanging manipis na kamison lang ang nagtatakip ng kaniyang pawisang katawan. Umikot at nagdilim ang kaniyang paningin.

Tanghali na nang magising si Frau Thelma. Bahagyang may kirot ang kaniyang batok at sentido. Bagaman, nagugunita pa niya ang kakatwang panaginip. Batid na niya na ang hardin ni Susan ay isang makapangyarihang *aphrodisiac* at isang nakahihibang na tagpuan para sa pakikipagniig. Lalo pang namukadkad ang mga bulaklak sa hardin.

II. Ang Sayaw ni Tita Marie

Magaling na dancer si Tita Marie noong kaniyang kabataan sa Batangas. Lumuluwas lamang siya kasama ang kagrupo sa Maynila para sumali sa mga dance contest sa telebisyon noong dekada '80. Maganda at may angking rahuyong mapang-akit si Tita Marie. Kasama niya sa grupo si Arnel.

Ito ang mga panahong dalawa ang pakay ni Arnel sa buhay—ang magsayaw at makasama si Tita Marie.

Magtatapos na sa kolehiyo noon si Arnel nang palarin ang grupo at naipadala sila sa Austriya para makapagtrabaho sa isang club. Malaking sakripisyo kay Arnel, na ilang taong iskolar sa pagsayaw sa pamantasan, na iwanan ito nang hindi nakakamit ang diplomang ipinangako sa magulang. Ang totoo, ayaw niyang malayo kay Tita Marie. Maraming humanga at nanligaw kay Tita Marie, mga Austriyano ang karamihan. Pero hindi kailan man nagpahayag o nagpakita ng interes doon ang dalawampu't dalawang gulang na dalaga. Ilang taon niyang iginugol ang panahon sa pagsayaw. Matagal siyang niligawan ni Arnel, subalit nabigo rin ito nang biglang magsama at magpakasal si Tita Marie sa Austriyanong may-ari ng *Weinladen*. Hindi ito ang inaasahan ng mga kasamang dancer ni Tita Marie, lalo pa ni Arnel. Bagaman, nanatiling magkaibigan sina Tita Marie at Arnel. Naging ganap na mamamayang Austriyano si Tita Marie at nagpasyang tumiwalag na sa grupo. Nakalulungkot man, doon nagkawatak-watak ang kanilang grupo.

Nagkaanak si Tita Marie, subalit nagkaroon ng panibagong kinakasama ang asawang Austriyano bago pa man matutong maglakad ang kanilang anak. Iniwan sila nito. Nakatatanggap lamang sila ng sustento sa ama ng kaniyang anak para lamang makatugon sa batas at hanggang maitakda ang kanilang deborsyo. Hindi iniasa ni Tita Marie sa dating asawa ang kanilang kabuhatan. Mag-isa niyang itinaguyod ang anak. Kasabay nitong nakahiligan ng anak na si Claude ang pagsasayaw. Nasa bata ang kisig, kahusayan, at ang liksi ng ina. Ikinatutuwa ng kaniyang mga guro ang kaniyang pag-indak, kaya't binigyan pa siya ng nakabukod at libreng training sa pagsayaw. Siya ang nagmana ng galing ni Tita Marie sa pagsunod sa ritmo at paggamit sa espasyo. Pero tutol si Tita Marie dito sa takot na baka mangyari sa anak ang kanyang pinagdaanan. Nais niyang makatapos si Claude, gaya ng gusto ng iba pang magulang sa kanilang anak. Madalas niya itong napapagalitan dahil

sa pag-uwi ng gabi dahil sa pagdalo sa ballet school kasama ang mga barkada.

Mahirap ang buhay kapag mag-isa lang ang nagtataguyod sa anak. Nagtrabaho siya sa umaga bilang *janitress* sa isang *souvenir shop* sa Mariahilfer, at nag-aalaga ng matatanda sa hapon sa isang pribadong institusyon. Madalas siyang napag-iiwanan ng mga munting kahong regalo ng mga kamag-anak ng kaniyang inaalaang matanda. Ibinibigay niya naman ito sa tagapangasiwa ng institusyon at saka nila ito ilalabas sa merkado.

Ang hindi niya alam, droga ang laman ng mga kahon na ipinapasa at ibinebenta sa loob ng institusyon bilang distribution point ng droga sa Vienna. Pinangungunahan ng Frankfurt mafia na nagmula sa Veles, North Macedonia ang produksyon, transaksyon, at pag-aangkat ng *heroin* sa Frankfurt, Germany at Vienna, Austria. Isa pa sa mga istrategiya nila ay ang pag-aangkat ng mga gamot at medical equipment para sa matatanda. Malalaking kahon ito na naglalaman lang ng 10 hanggang 15 kilong heroin na nakatago sa gitna ng kahon. Tuloy lang ang pagpasok nito sa bansa dahil sa kagamitang medikal and *geriatric care* ang mga ito. May mga nars at *caregivers* na nag-aabang dito at naglalabas para maipamahagi sa mga nagpapanggap na kamag-anak ng matatanda. Hanggang sa napasangkot siya sa away ng mga drug lord sa Austriya nang itinakas ng isang pusher ang kahong naglalaman ng napakalaking halaga ng droga. Naituro siyang gumagamit at nagtutulak ng droga at napiit ng tatlong taon. Nagtataka na lamang siya nang may abogadong nagtanggol sa kaniya at nagpiyansa para sa kaniyang kalayaan. Laking gulat niya nang tinubos siya ng matalik na kaibigang si Arnel na tumulong pa sa pagpapaaral sa kaniyang anak. May-ari na si Arnel ng isang dance studio sa Vienna.

Bente-otso si Tita Marie at treinta naman si Arnel nang pagpasyahan nilang magsama at magkaanak pang muli. Nagtuturo na sa kasalukuyan ng

ballet at jazz ang anak ni Tita Marie sa dance studio ni Arnel, ni Tito Arnel. Isang matamis at panghabangbuhay na *pas de deux*.

III. Kailan Magiging Masaya si Ate Cory?

Kung tititigan at uusisain si Ate Cory, bakas ang latay ng nakalipas. Tahirik siya at hindi palangiti. Ilang taon na siyang naninirahan sa Gentergem sa bansang Belhika, kasama ang kaniyang Belhiyanong asawang si Van, at ang kanilang limang taong gulang na lalaking anak. Ilang milya rin ang layo nito sa Brussels, na ang dadaanan ay malalawak na parang at sakahan ng mais, gulay, at prutas, na may katambal na pastulan ng baka at kabayo. May samyo ng pinaghalong alusema at lirio ng libis ang sariwang hangin sa umaga, at malamig ang haplos nito kahit pa nasa tugatog ng tag-araw ang klima.

Malaki ang bahay lalo't ang mag-anak lamang ang naninirahan dito, bagaman nadadagdagan lamang kapag umuuwi ang lalaking anak ng Belhiyanong asawa ni Ate Cory sa unang asawa. Hiwalay si Van sa una nitong asawa sa dahilang pakikiapid nito sa ibang lalaki. Tila karaniwan na ito sa mga babaeng Europeong inaabutan ng bugso ng kalungkutan sa pamamahay at pamayanang walang mapaglibangan. Pero isang malubhang pasakit ito para kay Ate Cory, na lumaki sa tradisyonal na dikta ng lipunang Pinoy: kapag may asawa, nararapat na maging matapat sa kaniya.

Mula Lunes hanggang Biyernes ang trabaho ni Ate Cory sa Ghent. Inihahatid siya ni Van bago ito pumasok sa talyer ng trak na kaniyang pinagtatrabahuan. Samantalang iniwan naman nila ang anak sa *day-care center* at susunduin na lamang ito sa hapon. Ganito ang paulit-ulit na takbo ng kanilang tipikal na buhay. Nababago lamang kapag Sabado o Linggo, kapag nakapapasyal sila sa Centrum (ang bersyon ng maliit na mall sa

Belhika), at sa mabulaklak at mapunong Citadel Park para magpiknik at samantalahin ang makapagpaaraw. Naghahanda kadalasan si Ate Cory ng pagkaing kinamulatan sa Pilipinas, tulad ng adobo at pansit, na paborito ng kaniyang asawa't anak. Napakaideyal na set-up sa isang pamilya.

Bagaman, kakaiba ang patakaran kung minsan. Kapag umuuwi ang anak sa unang asawa na si André sa kaniyang amang si Van mula sa dormitoryo ng unibersidad, napipilitan silang manatili sa bahay. Nagluluto si Ate Cory ng pagkaing Europeo, lalo na ang Belhikano. Pinaghahandaan nila ang mga pagkakataong ito, hindi dahil sa magkakasama-sama silang apat, kundi dahil sa darating din ang unang asawa ni Van. Isang kahingian sa batas ang pagdalaw nito sa anak sa pamamahay ng kaniyang ama, kahit pa ilang taon nang kinakasama ni Van si Ate Cory.

Madali lang ito para kay Ate Cory. Isang araw lang naman, at batid niyang tapat sa kaniya ang asawang si Van. Pitong taon na rin naman kasi silang nagsasama. Naging routine na nga ang pagluluto at paghahanda sa ganitong uri ng araw at pagdalaw ng dating asawa. Inihahanda lang ang gulay para sa enselada, iniinit ang tinapay, pati na ang mga kesong pang-ulam dito, inihahain ang *roast beef* o *chicken*, ang prutas, at ang alak. Makulay niyang inaayos ang hapag. Siya ang abala sa kusinang malimit na tahimik sa kabuoan ng linggo. Parang laging may pagdiriwang kapag sumasapit ang araw na gaya nito. Isang kasiyahan ng pagiging magkakasama ang anak at magulang. Halos makasanayan na niya ang gawaing ito, at hindi niya iniinda ang pagod. Handa siyang magtiis para sa kaniyang mag-ama. Sapat na ang makasama sila sa mas maraming araw sa bawat linggo. Madali niyang nakumbinsi ang sarili na ito ang buhay na nakalaan para sa kaniya. 'Yun nga lang, hindi niya mapiho kung kasama siya sa pagdiriwang na ito, lalo't naiwan niya sa Pilipinas ang tatlo niyang anak sa unang asawa.

Kailan nga kaya ngingiti si Ate Cory?